

פסוקי חז"ל מלכות וכו'

דברים נפלאים מאד מצאנו ברמב"ם^(א) בספרו 'מורה הנבוכים' (ח"ב פ"ז) שמבאר בדרך משל את עוצם הנס של לידת האדם, שמלמד על יסודות האמונה^(ב).

האיש שהוא משתהה ומתפעל מגודל הנס, איך אפשר להיות כדבר הזה, הלא אם יימנע מאיתנו אור לנשימה, אפילו לזמן קצר, נמות ונהיה כדומן על פני האדמה, ואיך אפשר שכל אחד מאתנו היה פעם בכיס סתום לגמרי מכל הצדדים, ונשאר שם במשך כמה חדשים בלי שום אור, ועדיין נשארנו בחיים.

והלא אם אחד מאתנו יבלע איזה בעל חי, כמו ציפור חי, הרי הציפור ימות כשיגיע לבטנו של האיש, וכיצד היה אפשר לנו לחיות בבטן האשה. וכן אם לא נאכל או נשתה ימים מספר, או שלא נוכל לצאת לבית הכסא לכמה ימים, הלא נמות ביסורים גדולים, ואיך אפשר להאמין שבמשך כמה וכמה חדשים היינו סגורים בבטן אשה, בלי מאכל ומשתה, בלי אפשרות לעשות צרכים כדרך בני אדם, בלי לפתוח העיניים ולפרוש כפיו ואיבריו, ועדיין הוא שלם ובריא בלי שום חולי. והמסקנא של האיש הנמצא באותו אי, יהיה שכשום אופן אי אפשר שסיפור זה נכון.

והנמשל הוא בענין בריאת העולם, שאנו מאמינים בני מאמינים יש בקבלה איתנו ממש רבינו ואברהם אבינו ע"ה איך נתהווה העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, כמו שנאמר בתורה, אבל באו חוקרים כמו אריסטו, וטענו שלפי דרך הטבע אי אפשר שהיה כן, כמו אותו ילד שגדל באי ולא הבין איך נוצר האדם.

אבל כמו במשל התינוק דלעיל, הלא אין אתנו שום השגה בהקב"ה, ולא ישיגוהו משיגי הגוף, [וכעין שאומרים כל יום בשירה "ה' איש מלחמה" (שמות טו ג)], ודרשו חז"ל (מכילתא יתרו פרשה ה) שהקב"ה נגלה בדמות גבור איש מלחמה כביכול, ואין לנו שום השגה מה זה, דהלא אין להקב"ה גוף והוא למעלה מהשגת אנוש, וכן אין באפשרותנו להעלות על הדעת מה הוא "אין", ואיך היה טרם כל יציר נברא, ובאיזה אופן הוא נשתנה ונברא עולם וכל היצורים, אלא עלינו להתבונן במשל והנמשל הנ"ל, שיש דברים שאין לנו שום מושג בהם, ובכל זאת הם אמת ולאמיתה, כמו התינוק שנולד באותו יישוב שלא הבין מה זה להיות ילוד אשה, ועל דרך זה אפשר להבין את יסוד האמונה בבריאת העולם המקובלת בידינו מהאבות הק', ככתוב בתורתנו הק' תורת אמת.

יוניח במה שהמשלנו בו, שאיש שלם במדע המוטבע באדם מאד, נולד, ומתה אמו אחר שהניקתהו חדשים ואביו לבדו השלים גדול הנולד ההוא, באי נגזר [מבודד משאר העולם], עד שגדל והשכיל וידע, והוא לא ראה כלל אשה ולא נקבה מנקבות שאר בעלי חיים, ושאל ואמר לאיש אחר מאשר אתו, איך נמצינו ועל איזה ענין נהוינו [כלומר איך נעשה האדם], וענהו הנשאל כי כל איש ממנו אמנם נתהווה בבטן איש ממינו כמותנו היא נקבה בצורת כך, ושכל איש ממנו היה קטן הגוף בתוך הבטן, יתנועע ויזוק ויצמח זעט מעט והוא חי, עד שיגיע אל גבול כך מן הגדל, יפתח לו שער בגוף למטה שיצא ממנו, לא יסור היותו צומח אחר כן עד שישוב כמו שתראנו, והנולד ההוא היתום, ישאל בהכרח יאמר, וזה האחד ממנו כשיהיה קטן בבטן והוא זי מתנועע צומח אם היה אוכל ושתה ומתנשם לפיו ונחיריו ויוצא, יאמר לו לא, והוא בלא ספק תחיל להכחיש זה ויעמיד המופת על כל זענינים האלה האמתיים שהם נמנעים, בעשותו איזה בנמצא השלם הנח, ויאמר כל איש ממנו שחבלא ממנו הנשימה קצת שעה ימות ויבטלו זמנו תנועותיו, ואיך יצויר שיהיה איש ממנו תוך כיש סתום מקיף בו בתוך גוף מדת חדשים הוא חי מתנועע, ואלו בלע אחד ממנו צפור זיה, הצפור ההוא מת לשעתו בהגיעו אצטומכה וכל שכן בבטן התחתון, וכל איש זמנו אם לא יאכל המזון בפיו וישתה המים ימים מועטים ימות בלא ספק, ואיך ישאר יודשים האיש חי מבטני מאכל ומשתה, וכל איש ממנו כשיחן ולא יוציא בימים מועטים ימות בכאב גדול, ואיך יעמוד זה חדשים בלא יציאה, ואילו נקב בטן אחד ממנו ימות אחר ימים, ואיך יחשב שזה העובר היה טבורו פתוח, ואיך לא יפתח עינו ולא יפרוש כפיו ולא יפשוט רגליו וכל אבריו שלמים אין חלי בהם כמו שחשבתם, ופן ימשך לו ההקש כולו שהאדם אי אפשר בשום פנים שיתהווה על זאת הצורה. ומסיים הרמב"ם דבריו: "והתבונן זה המשל ובחנהו אתה המעיין, ותמצא זה ענינו עם אריסטו שזה בשוה, שאנחנו עדת הרודפים אחר משה רבינו ואברהם אבינו ע"ה נאמין שהעולם נתהווה על צורת כך וכך, והיה כך מכך, ונברא כך אחר כך, ויבא אריסטו לסתור דברינו ויביא עלינו ראיות מטבע המציאות הנח השלם ההוא בפועל, אשר נודה לו אנחנו שהוא אחר התיישבו ושלמותו לא ידמה דבר ממה שהיה עליו בעת ההויה, ושהוא נמצא אחר ההעדר הגמור, ואי זו טענה תעמוד עלינו מכל מה שיאמרנו, ואמנם יתחייבו הטענות האלה על מי שיאמר שטבע זה המציאות הנח, יורה על היותו מהחדש, וכבר הודעתך שאני לא אומר זה".

1) חז"ל
2) כלאו
הערה

שְׂרֵי אֱלֹהִים

ם שאתה עושה
י אני מראה לך
ידי 'אשר קדשנו
ונמצא שקיום
אתינו והכרתינו
תמיד, שעבור זה
אר 'יהודים'.

שמירת התורה
טובו ית' עמנו
השי"ת להריק
ז עד בלי די,
אולתינו ופדיון
צדקנו במהרה
זן.

תזריע - מצודע רכה

תזריע - מצודע

אשה כי תזריע (יב, ב) תרא הוא רכתיב (תהילים קל"ה) אחר וקדם צרתני.
וכו', אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו
אומרים לו יתוש קדמך (ויקרא רבה יד, א)

ממצרים. ופירש רש"י, ששאלת משה
היתה 'מה זכו ישראל שיעשה להם נס
ואוציאם ממצרים. ועל זה השיבו
השי"ת: 'בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלהים על החר הזה' (שם
פסוק יב). פירש רש"י: וששאלת מה

זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר
גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים
לקבל את התורה על החר הזה לסוף
שלשה חדשים שיצאו ממצרים, עכ"ל.
והנה הכוונה הפשוטה בזה היא,
שהבורא ברוך הוא ברוב רחמיו ותסדיו
הוציאם ממצרים בזכות מה שעתידים
לקבל את התורה, אף על פי שלא היתה
להם באותה שעה שום זכות לצאת,

מאחר שנשקעו במ"ט שערי טומאה.
אבל נראה שיש בזה כוונה עמוקה,
והיא, ששאלת משה היתה, איך
אפשר להוציא את ישראל מ'טומאת'
מצרים, שהרי מרוב הכרתם אין
שנשתקעו כל כך בהטומאה ובראותם
את שפל מצבם הרוחני, כבר התייאשו
מלצאת מבני תחתיות. ועל זה השיבו

יש לדקדק א. מהו ביאור הכתוב
'אחר וקדם צרתני'. ב. אם זכה
אדם, איך אומרים לו 'אתה קדמת לכל
מעשה בראשית', כאשר במציאות
נברא אחר כל מעשה בראשית, והרי
באמת יתוש קדמו.

זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו
(יד, ב). הקדמה זו נראית מיוחדת,
שלכאורה היה יכול הכתוב להתחיל
וביום טהרת המצרע יזבא אל הכהן'.

איתא בספר יצירה (פרק ב משנה ד) 'אין
'בטובה למעלה מענג ואין
ברעה למטה מנגע', וצריכים להבין
מאי קאמר. עוד יש להבין ענין יום
כ"א לעומר, שעבודתו לתקן מדת
מלכות שבתפארת. ובפרט כשחל
בשבת, נראה שיש בזה ענין מיוחד כמו
שאבאר בעזה"ת.

תנה בפרשת שמות (ג, יא) כשצוה
השי"ת את משה לילך אל פרעה
ולהוציא את בני ישראל ממצרים, ענה
משה: וכי אוציא את בני ישראל

2

4

שְׂרֵי אֲלֵפִים

רְכוּ

שמתנהג בה השי"ת, 'מה אמר אלהם'.
והשיבו השי"ת: 'אהיה אשר אהיה',
שם אהיה מורה שיש לכל יהודי היכולת
להעלות את עצמו אפילו ממ"ט שערי
טומאה, על ידי שיאמר 'אהיה טוב, אף
על פי שלא הייתי טוב עד הנה.

השי"ת, שאין לבני ישראל לשום מבטם
על שפל מצבם בהווה, ולא על חטאיהם
בעבר, כי בחשבם ובהסתכלותם על
עניינם אלו בודאי ישארו בטומאתם
וביאושם. אלא ישימו מבטם על
העתיד, שיקבלו עליהם שמהיום והלאה
יעבדו את השי"ת. ועל ידי הסרת מבטם
משפל מצבם בהווה שנגרם על ידי
מעשיהם בעבר, במקום זה יתחזקו
דוקא בקבלת התורה שלעתיד, ויוכלו
לצאת מטומאת מצרים.

ואפשר שלזה כווננו חז"ל באמרם
(סנהדרין ז, א) 'כל ישראל יש
להם חלק לעולם הבא', פירוש, אף על
פי שמסתכל איש ישראל על עולמו
שעבר ועל עולם ההווה שלו, ורואה
שאין לו בהם חלק, כי לא ניצל אותם
כדבעי, מכל מקום יחזק את עצמו,
שעדיין יש לו חלק בעולם הבא, דהיינו
בעולמו שעדיין בא, כלומר העתיד שלו.
כי כל ישראל, אפילו אם עד הנה נשקע
במ"ט שערי טומאה, יש לו חלק
בהעתיד, על ידי קבלתו שמהיום והלאה
אהיה טוב.

ובזה הורה השי"ת למשה את הדרך
אשר ילך בה כל אדם מישראל
בכל הדורות, כשרוצה לחזק את עצמו
בעבודת השי"ת, שלא יפול לכו בקרבו
מקוצר עבודתו עד הנה, אלא יחזק
עצמו בהעתיד דהיינו במה שמקבל על
עצמו כאמת שמהיום והלאה ישנה
מעשיו לטובה, ועל ידי זה יוכל לצאת
אפילו ממ"ט שערי טומאה.

וזוהי עבודת שבת קודש, שישכח
היהודי מימות החול, פירוש,
מימיו אשר חילל, וישים פניו אל העתיד
שלו הבהיר והזך, ויחזק את עצמו
בקבלתו על להבא. והיינו מאמר חז"ל
(ברכות נו, ב') ששבת היא 'מעין עולם
הבא', ששבת הוא זמן שצריך האדם
לתת עינו על עולמו הבא, לחזק את
עצמו בהעתיד שלו. והיינו מאמר

ולפי זה יבואר המשך הכתובים,
שכששמע משה שהשי"ת רוצה
שיעלים היהודי את עניו מטומאת
ההווה והעבר שלו, ורק יסתכל ויחזק
את עצמו בהעתיד, שאל את השי"ת
(שמות ג, יג), 'הנה אנכי בא אל בני
ישראל לגלות להם ענין נפלא הזה,
ואמר לי מה שמו של מדה נפלאה זו

א. ז"ל הגמרא, שבת - אחד מששים לעולם הבא.

תזריע - נ

הכתוב (שמו
תשמרו, שו
האך שמספו
במה שיאמ

והנה מדת

של
נמצא שהגג
מדת תפאר
גואל אותנו
היתה הגאו
גואל אותנו
זכות והיינו
הגאולה בכ
אותנו השי
נמצא שמ
עדיין לא
במ"ט שער
פי דין, שד
שבטחנו נ
כאן מיזוג

ועל כן, כי
זה מ
לאמר שמ
זו מדת מ
עצמו מלכ
ולפי זה כ
מספר אה
מלכות
קדש, יש

3

תזריע - מצודע

רכז

א"ך את שבתתי תשמרו - לשמור על
ה'אך' לומר 'אהיה', כי שבת היא 'מעין
עולם הבא'.

והנה מחשבת הבריאה, היינו מה
שהסתכל השי"ת בעתיד

הבריאה, ואומרים לנו חז"ל (רשי
בראשית א, א, ע"פ ויקרא ובה לו, ד)
שמחשבת הבריאה היתה 'בראשית -
בשביל ישראל שנקראו ראשית'. נמצא
שבשעמד השי"ת קודם הבריאה
והסתכל בעתידה של הבריאה, ראה
תחילה את ישראל. אבל מי שעומד אחר
הבריאה ומסתכל לשעבר, הרי יראה
שהאדם נברא באחרונה ושיתוש קדמו.

והשתא מובן מאמר המדרש, שאם זכה
האדם, דהיינו שזוכה להסתכל
ולחזק את עצמו בהעתיד, אזי אומרים
לו, שלפי מבט זה 'אתה קדמת לכל
מעשי בראשית', כי לפי מבט העתיד,
באמת נברא האדם תחילה כנ"ל. אבל
אם לא זכה להסתכל על העתיד, אלא
תמיד מבטו על העבר הירוד שלו,
אומרים לו, הרי אין חידוש שנופל לך,
כי לפי מבטך 'הרי יתוש קדמך'.

ולזה מבני המדרש את הפסוק 'אחור
וקדם צרתי', שהשי"ת יצר
אותנו באופן שבידינו לבחור אם נחיה
באופן של אחור להסתכל על העבר,
ועל ידי זה יפול לבנו מרוב חטאינו
בעבר, ויאמרו לנו 'יתוש קדמך', או אם

הכתוב (שמות לא, יג) 'א"ך את שבתתי
תשמרו', שבשבת צריכים לשמור את
האך שמספרו אהי"ה, שיתחזק היהודי
במה שיאמר אהיה טוב, למרות מה
שהיה עד הנה.

והנה מדת תפארת ידוע שהיא המיזוג
של מדות חסד ודין. ולפי זה
נמצא שהגאולה ממצרים היתה על ידי
מדת תפארת. שהרי אם היה השי"ת
גואל אותנו ממצרים בלי שום זכות, אזי
היתה הגאולה במדת החסד. ואם היה
גואל אותנו רק אם כבר סיגלנו איזה
זכות והיינו ראויים לגאולה, אזי היתה
הגאולה במדת הדין. אבל עכשיו שגאל
אותנו השי"ת על ידי זכות העתיד שלנו,
נמצא שמצד אחד הוא חסד, שהרי
עדיין לא סיגלנו זכות ועדיין היינו
במ"ט שערי טומאה, ומאידיך היה זה על
פי דין, שהרי גאל אותנו רק בזכות מה
שבטחנו בהעתיד שלנו. ונמצא שהיה
כאן מיזוג של מדות חסד ודין, שהיא
מדת התפארת.

ועל כן, כשמשיג יהודי ענין זה, ועל ידי
זה מקבל על עצמו מלכות שמים,
לאמר שמהיום והלאה אהיה טוב, הרי
זו מדת 'מלכות שבתפארת', שקיבל על
עצמו מלכותו ית' על ידי מדת התפארת.
ולפי זה מובן, מה שביום כ"א לספירה
מספר אהי"ה, צריכים לתקן דוקא מדת
'מלכות שבתפארת'. וכשחל בשבת
קדש, יש לזה משמעות מיוחדת של

האדם לומר אהיה, בבחינת מלכות שבתפארת, כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אבל בתיבת נג"ע נמצאת אות עי"ן בסוף התיבה, שמורה על הסתכלות האדם על העבר של נשמתו וגופו, ואין למטה מזה, כי על ידי זה יפול לבו בקרבו לומר ח"ו נושא, ואומרים לו 'תוש קדמך'.

נחיה באופן של קדם לראות ולהבין שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שהעמיד של כל יהודי הוא בהיר וזך, וכל ישראל יכול לומר אהיה בבחינת מלכות שבתפארת, ועל ידי זה יאמרו לנו 'אתה קדמת לכל מעשי בראשית'.

6
ע

ולפי זה יובן מה שכתוב בספר יצירה 'אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע', כי החילוק בין תיבת ענ"ג לתיבת נג"ע הוא רק היכן היא האות עי"ן, שבתיבת ענ"ג האות עי"ן בתחילת התיבה, ובתיבת נג"ע האות עי"ן בסוף התיבה. ואפשר לומר שהגוף והגימ"ל של תיבות אלו, מרמזים על הנשמה והגוף של האדם, והעי"ן מורה באיזה עי"ן מסתכל האדם על מצב נשמתו וגופו.

ואפשר לומר שההסתכלות על העתיד נקרא 'זאת', כמו שכתוב (דברים לב, כט) 'לו חכמו ישכילו זאת יפינו לאחריהם'. הרי שההבנה לאחריהם, דהיינו העתיד, נקראת זאת. ולפי זה מובן שהטהרה למי שיש לו נג"ע, דהיינו שהעי"ן שלו מסתכלת על העבר של נשמתו וגופו, טהרתו היא על ידי זאת, שהיא ההסתכלות וההתחזקות בעתיד, להבין שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. והיינו מאמר הכתוב 'זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו', שטהרת המצורע תלוי דוקא במדת זאת, בחינת מלכות שבתפארת.

ונמצא שבתיבת ענ"ג, שהעי"ן בתחילת התיבה, הרי העי"ן מסתכלת ומביטה על עתיד נשמתו וגופו. ואין למעלה מזה, כי מזה יתחזק

אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' והובא אל אהרן הכהן וגו'.

לה"ר ואינו נלקח כנגעים. ונראה פשוט כי שאר או"ה אין האחרות והשלמות חיוב בהם, והלשון הרע והמחלוקת אינן מוזקין להם כל כך, משא"כ ישראל אשר נשמותינו חלק אלוה ממעל חצובות ממקום א' והחיוב בנו האהבה והשלום, הן לענין קיום התורה, הן לענין שאר דברים כנודע ומפורסם. והנה האלשי"ן כתב [בד"ה והנה להעירנו] כי מפרשת אשה כי תזריע מוכח הנגעים בכני ישראל אינם בדרך הטבע ע"ש. והמפרשים כתבו הא דאמרינן בגמ' 'יבמות ס"א ע"א' אתם קרויים אדם ואין או"ה קרויים אדם, היינו משום דשם איש ואנוש באים בריבוי, אנשים, אנשים, משא"כ שם אדם אינו בא בריבוי, וזה מורה על האחרות והשלום, והוא אתם קרויים אדם וכו'. וה"ש אדם כי יהי בעור בשרו וגו', מחמת שאתם קרויים אדם וראוי לכם השלום, לכן אם ידבר לה"ר ויגרום פירוד ומחלוקות יהי בעור בשרו שאת או ספחת וגו'. והתקנה לנה נבוכא אל אהרן הכהן וגו', שהם מדת השלום כנודע, ללמוד מדרכיו ויכפר עליו ודו"ק.

הקשה האלשי"ן [ד"ה וכזה מצאנו] אמאי קראו אדם שהיא המעלה הגדולה, ועוד הקשה [קושיא ז'] אמאי תליא הטהרה דוקא בכהן. ונראה לפע"ד כי ידוע שהנגעים באים על לשון הרע [ערכין ט"ז ע"ב, ורש"י להלן י"ד ד.], והקשו הרי גם באומות העולם יש בעלי

7
אברהם

5

(יג, ב) אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת, והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן. וכהעמ"ד הביא בשם זוה"ק דאדם משמעו חשוב [אתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם], ויש לתמוה הא צרעת באה על חטא לה"ר וכבר אמרו חז"ל נאמר חמשה פעמים תורה בני צרעת ללמדך שכל המספר לה"ר כאילו עובר על חמשה חומשי תורה, והרבה האריכו בגנות לה"ר ויתר העבירות שבאו עליהן צרעת כגון צרות עין ועוד, ולמה מציירת התורה דין צרעת באדם חשוב.

8

והנה בתורה שבע"פ האריכו לבאר הסבות שגורמות צרעת בעור האדם, נגעי-בתים, נגעי בגדים,

אבל בתורה שבכתב אין מזה כלום כי אם רק רמז מצורע — מוציא רע, צרעת — צרות עין, והלא העיקר הוא לעמוד על שורש חטא שמביא לידי צרעת ולפרוש מלה"ר ומרכילות ומצרות עין וכדומה לזה, והיה לתורה שבכתב להאריך בגנות לה"ר, ובפרשת תזריע מצורע לא נאמר אפי' הל"ת של לה"ר כי אם בפרשת קדשים כתוב לא תלך רכיל בעמך.

3/11/05

והנראה בזה שגדלות האדם אינו נמדד בזה אם יש לו נגעים או אין לו נגעים או אם לומד מוסר או אינו לומד מוסר, אלא אם עושה תחבולות להיטהר מנגעיו, ולפעמים אם ילמד הרבה ולא יתקן מעשיו הרי הוא בבחינת שחמתו קודמת למעשיו, שאין חכמתו מחיימת.

אדם — אדם חשוב הוא — כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים, שמחפש רפואה לנגעיו, וכופה את עצמו לבא לכהן, מי שתפקידו לרפאות בני"י מדברים המזוהמים שמוזהמים את רוחו ונשמתו ומטמאים אותו, לרופא רוחני, ומגלה את נגעי, זהו אדם חשוב, וזהו העיקר, ואיך זיל גמור בתורה שבע"פ.

ואם מתחלה קשה לו לבא, ובא כאילו בעל כרחו, והובא — ע"י אחרים, אבל לבסוף יבא מעצמו כי בנפשו הוא כדה"כ או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא — מעצמו — אל הכהן, ואז כבר ידע לו סבת הנגע, והגנות והחורבן שלה"ר גורם.

וכדברי המגיד מדובנא כי המספר לה"ר אינו יודע גדול הרעה שהוא מביא למטה וקטרוג למעלה, וכמה גדול כח הדיבור להזיק ולחבל, מה עשה הקב"ה הוא מענישו בנגעים ועושה אותו "מצורע", והנגעים כידוע מטמאות רק עפ"י דבור של הכהן היינו אם יאמר הכהן טהור יהיה טהור ואם יאמר טמא יהיה טמא, ללמד אדם דעת כח וגבורתה של הלשון, כי החיים והמות ביד הלשון, ולכן מפרש ואומר הכי זאת תהיה תורת המצורע ביום שחרתו והובא אל הכהן, ומזה ידע ויבחין גדול כחו של הדיבור ולא יקהל עוד על פיו להוציא דבור של הלשנה בשפתיו.

דרכיה דרכי נועם (משלי ג, יז)

יג, ב אדם כי יהיה בעור בשרו כלל גדול שלימדנו שלמה המלך, ואשר למד אותו מהתבוננותו הוא בתורה, נותן את אותותיו לא רק בתוכן המצוות (מסכת סוכה לב, א-ב) אלא אף בעצם סגנון הכתיבה של התורה.

9

רבעו בחיי (ויקרא יד, ג-ד) וד"ה זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הבגד ולבית, ולשאת ולספחת ולבהרת): אע"פ שקבלת רז"ל היא האמת והיא המעידה על עניני הצרעת, שבתחילה מלקה אותו בביתו כדי שיכניע לבבו ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה. חזר בו — מוטב, אם לאו — מלקהו בבגדו. חזר בו — מוטב, ואם לאו — מלקהו בגופו ממש. אין סידור הענין כן בפרשיות, כי פרשת "נגע צרעת כי תהיה באדם" (ויקרא יג, ט) היא הקודמת. ואחריה פרשת "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת" (שם, מז), ואחריה (יד, לד) פרשת "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" [הרי סדר הכתוב בדיוק הפוך מסדר העניינים כפי שמסרו לנו חז"ל בקבלתם הנאמנה]. ואחזה התורה הדרך הזה כי הזכירה תחילה צרעת הגופית, ואח"כ צרעת הבגדים ואח"כ צרעת הבתים, לפי שהתורה כל "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז), וכדי שלא יהא הסדר מסודר בפורענות הולך וגדל, וכמו שהיה הענין [כלומר, אליבא דאמת, היא ההלכה על פי קבלת חז"ל], אלא הולך ומתמעט כנתבאר לנו בסדר הפרשיות, עכ"ל.

דרכי נועם

6

כלומר, קנה המידה של "דרכיה דרכי נועם" השפיע על אופן הבאת הפורעניות בכתוב. שתהיינה מן התמור אל הקל (הווה אומר: גישה חיובית) ולא ח"ו מן הקל אל הכבד, כאשר הנגע הולך וגדל ומתפשט. הרי שקנה המידה של פשוטו של מקרא שונה במקרה דנן לחלוטין מהפירוש ההלכתי.

יסוד שיטתו של רבינו בחיי אודות השפעת "דרכיה דרכי נועם" על עצם סגנון כתיבת התורה, מצינו בפירושו לפרשת המבול.

והיינו בחיי (בראשית ז, יא ד"ה נבקעו כל מעיינות תהום רבה): ...ומן חינוך הזון היה שלא להזכיר הכתוב 'ויבא אלקים מבול על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה', כי לא רצה להזכיר השם יתברך בפורענות ובראשית רבה י, ח, "מן מקרה מיוחד את שמו על הרעה אלא על הטובה". והדבר ידוע כי הוא חנונית, שכבר אמר לו "ואני הנני מביא" (לעיל ו, יז). אבל התורה אשר כל "דרכיה דרכי נועם" כה משפטה שתכנה השם יתברך ב"ענין הפורענות ולא תזכירנו. וכן מה שאמר "וימח את כל היקום" (להלן חטוין כז) ולא אמר 'וימח אלקים את כל היקום'... וכן מצינו כאשר העניש לאדמו ותוה אמר הכתוב סתם "אל האשה אמר" (שם ג, טז), "ולאדם אמר" (שם יז), ולא הזכיר בהם את השם יתברך בקללתם, אבל במידת רחמנות... גויין שזו גיחו בכל הפסוקים של רחמנות, הצלה וכו' כתוב שמו יתברך.

על פי דרך זאת מפרש רבינו בחיי מדוע בבראשית (א, ו) כתוב 'ויקרא ואלקינו לאור יום ולחושך קרא [בלי "אלקים"!]' לילה, כדי לייחס את שמו יתברך לענין חיובי (האור) בלבד.

נוהגות מדרשן של הראשונים, אנו עוברים עתה אל גדולי האחרונים לראונו מדבריהם כיצד "דרכיה דרכי נועם" השפיע על עצם כתיבת ההלכה החזויה.

נאשך חכמה (ויקרא ב, יד ואם תקריב מנחת ביכורים וכו'): לא כתבה וזוהיה "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" (ב, ג), וכן במנחת סוטה בפרשת נשא (גמדר ה). ויעויין בבלי ריש ואלו מנחות ועב, ב משנה: ואלו מנחות נקמצות ושוריהן לכהנים... וירושלמי סוטה פרק ג (הלכה א: תנינן, אלו מנחות נקמצות ושוריהן לכהנים... דלמדו מדרשות יעויין שם. ולא כתבה תורה בפירוש, משום דיעווריהם מאכל בהמה, וחסה תורה לכתוב שיתחלק לאהרן ולבניו, שאינו מן ונקצו ליתן להם. וחס השם יתברך על כבוד בריותיו יותר מכבוד המזבח. וזו בפירוש נאמר שמביאים לה, כלומר למזבח, מנחת קנאות מן השעורים).

ואולי בדרך זאת של "דרכיה דרכי נועם" אפשר לפרש את שינויי הלשון בפרשת יבום. התורה מטילה על האשה לומר (דברים כה, ז) "לא אבה יבמי", בעוד היא מטילה על היבם לומר (שם פסוק ח) "לא חפצתי לקחתה". והענין חמוה, או שגם היא תאמר 'לא חפץ לקחתי' או שהוא יאמר 'לא אביתי יבמח'! מדוע שני השינויים (פסוק ליד פסוק) בין "אבה" ל"חפץ" ובין "לקחתה" לעומת "יבמי".

נראה לפרש שכאן גילתה התורה התחשבות מיוחדת הן ליבם והן ליבמה. הרי "חפץ" מציין רצון או נטיה משיכה לא שכלית, כי אם רגשית וכדו', בעוד "אבה" מציין שיקול דעת טהור. לקיחה מציינת מעשה הקידושין ("כי יקח איש אשה"), בעוד "יבם" מציין כמובן את מצות היבום ולא מעשה הקידושין. לכן לא היה זה מן "דרכי נועם" לצוות על אשה לומר שהיא לא מצאה חן בעיני גיסה, לכן היא רק מוסרת שהוא אינו מוכן לקיים את מצות היבום המוטלת עליו. מאידך אין זה מ"דרכי נועם" לצוות על אדם לומר שאינו מוכן לקיים את ציווי התורה, במקום זה הוא טוען שגיסתו אינה מוצאת חן בעיניו כדי לקחתה לאשה ולחיות עמה כבעל ואשה, דבר שאין בו פגם כל שהוא.

10

11

16

21

24

31

34

41

40

(7)

ופריך והאיכא בגדי זהב כחץ ומשני לפנים
 קאמרינן והרי כמו כן אמרו (ברכות כח, ב)
 המתפלל צריך שיכוין את לבו כנגד בית קה"ק,
 אי"כ הרי הוא לפנים ושם אין קטיגור נעשה
 סניגור וכיון דבאותן מוצאות הפה חטאו בלה"ר
 ורכילות משי"ה אין החפלה מקובל וכמו שאמר
 הכתוב (ישעיה א, טו) ובפרישכם כפיכם אעלים
 עיני מכם כו', והוה שהשיבה לה דברי ענות
 גברו ממנו דהחטא שכדיבור גברו וע"כ אני
 מבקש שתמחול על חטא הדיבור וממילא
 יקובל תפלתו, והוה שאמר איוב (ט, כ) אם אצדק

פי ירשיעני, פי דאם ארצה להצטדק בע"כ
 מוכרח אנכי לעשות הפה לשליח עבורי והוא
 בעצמו ירשיעני ומלמד קטיגוריא חלילה עלי,
 וע"כ קודם שיעמוד להתפלל צריך לפשפש
 במעשיו ולשוב על חטא הלשון. ובוה יבואר
 מש"א הגמרא ב"ה (טו, א) אמרו לפני מלכויות
 כדי שתמליכוני עליכם אמרו לפני זכרונות כדי
 שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמת בשופר, פי'
 שלא ע"י מוצאות הפה רק מעומקא דלבא ודרך
 קול השופר לא ע"י כלי הדיבור של כל השנה.

עין יעקב
 50
 (16)
 ומכאן מה יקרא רבס יקרא מלך רבס...
 וי"ט מודו כח נסמול על מ"ס ואל מ"ס פ"ס מ"ס וק"ט מ"ס נ"ט
 מ"ט : וק"ט מ"ס ואל מ"ס פ"ס מ"ס וק"ט מ"ס נ"ט
 נ"ט מ"ס מ"ט ואל מ"ס פ"ס מ"ס וק"ט מ"ס נ"ט

הנה זאת תורה המתפלל השלם להיות שב
 מחטאיו קודם שהתפלל וכמו שפירשנו
 מאה"כ בתהלים (קפיטל סה, ג) שומע תפלה
 עדיך כל בשר יבאו דברי עונות גברו מנו
 פשעינו אתה הכפרם, ואמרו במדרש שוחר טוב
 על פסוק זה א"ל תפלת כל אתה שומע ושלנו
 אי אתה שומע גם כי אזעק ואשוע סתם תפלת
 סכות בענן לך מעבור תפלה, אמר להם מה
 אתם מבקשים שאמחול שגגות או זדונות, אמרו
 לפניו אין אנו מבקשים לא שגגות ולא זדונות
 ולא תעלומות אלא דברי ענותו גברו ממנו,
 ולהבין המשך המאמר דכנס"י אמרה שומע
 תפלה עדיך כל בשר יבאו ונצטערה על זה
 שאינו מקבל תפלתה, ואמר להם מה אתם
 מבקשי שאמחול והשיבה שאינה מבקשת רק
 על דברי עונות שגברו ממנה דתלתה הסיבה
 שאינו מקבל תפלתה הוא משום חטא הלשון
 שחטאו כריבורים אסורים ואמרו דאיתא במס'
 ר"ה (כו, א) מפני מה אין כה"ג נכנס לפני
 ולפנים בבגדי זהב אין קטיגור נעשה סניגור.

ואל יפלא בעיניך על זה, שהרי אנו רואין כמה אנשים מדברים לשון הרע ואין
 להם שום נגיע. מצינו להם תרוץ ממדרש חז"ל (עיקרא רבה מצדע פרשה טז אות ב),
 שאמרו על הפסוק (משלי כא כג) : "שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו", שומר
 מצרעת נפשו.

ובאור הענין ראיתי מקצתו בספר "נחל קדומים", הידוע דכל מה שהקדוש ברוך
 הוא מעניש את האדם - הפל הוא לטובתו, כדי שינקה מעונותיו ולפעמים
 כדי שיעשה תשובה. ולכן בזמן שהיה מקדש קים והיה לנו כהן מטהר, אם
 נפש אדם בעון לשון הרע, היה הקדוש ברוך הוא מביא עליו ענש הנגעים,
 ואף גם זאת לא הביא עליו תקף על גופו רק על קורות ביתו, והיה צריך בעצמו
 לבוא אל הכהן ולומר לו, אשר נראה לו בפית פנגע. והיה אומר לו הכהן דברי
 פבושים: בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע וכו', וכמו דאיתא בתורת
 כהנים (פרשת מצרע פ"ה אות ה), כדי שישתדל על ידי זה לסור מהחטא. ואם לא שם
 לבו לזה, היה הקדוש ברוך הוא מענישו עוד יותר בענין זה, וכמו שנתבאר
 ענין זה ברמב"ם בסוף הלכות טמאת צרעת (פ"ו ה"י) וזה לשונו שם, שצרעת
 הבתים אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהיר
 מלשון הרע, שהמספר לשון הרע משתנות קורות ביתו, אם חזר בו וטהר הבית,
 ואם עמד ברשעו עד שהתץ הבית, משתנים פלי העור שבביתו שהוא יושב
 ושובן עליהן, אם חזר בו וכו' ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנה עורו
 ונעשה מצרע, ויהיה מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים
 שהוא ליצנות ולשון הרע וכו', ענין שם.

והיה תועלת גדול מזה הענין, כי בראותו את גדל ענישו ובזיונו, שהוא צריך
 לישב בדרך מחוץ למחנה תמיד ואינו רשאי לבוא אף במחנה ישראל,
 ומודיע תמיד את צערו לרבים, כדי שיבקשו עליו רחמים, בענין שנאמר (מועד

(12)
 ש"ס
 ש"ס
 ש"ס

(13)
 ש"ס
 ש"ס
 ש"ס

(8)

קטו ה. א): "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג מה), מְמִילָא הִיָּה נִכְנַע מֵאֵד מְעוֹנו, וּמִקְבֵּל עָלָיו עַל לְהֵבֵא לְהִזְהַר עוֹד מְעוֹן הַמֵּר הַזֶּה, וּלְפִיּוֹס לְמִי שְׁדַבֵּר עָלָיו, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחִסְדּוֹ שׁוֹלַח לּוֹ רְפוּאָה לְצָרְעוֹתָיו, וְהִיָּה יוֹצֵא הַכֹּהֵן אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה

לְרֵאוֹת אִם נִרְפָּא הִנְגַע, כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר בְּקִרְא (שם יד א): "וְיָצֵא הַכֹּהֵן אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא" וְגו', וְלַעֲשׂוֹת לוֹ כָּל הַסֵּדֵר הַכְּתוּב שָׁם בַּפָּרֹשֶׁה בְּעִנְיָן הַהוֹצָאָה וְהַגְלִיטָה, וְאַחַר כֵּן הִיָּה מְבִיא עָלָיו אֶת קַרְבָּנוֹתָיו.

וְהִנֵּה כְּבוֹאוֹ אַחַר כֵּן אֶל בֵּיתוֹ, בְּרֵאוֹתָיו אֶת הַחֹסֵד הַגָּדוֹל שְׁעָשָׂה לוֹ ה' יִתְבָּרַךְ, שֶׁרָפָא אוֹתוֹ מְצָרְעוֹתָיו, בְּוִדְאֵי עֲשֵׂה כָּל מָה שֶׁקָּבֵל עָלָיו בְּהִיּוֹתוֹ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה, וּפִיּוֹס לְכָל מִי שְׁדַבֵּר עָלָיו לְשׁוֹן הָרַע. וְהִנֵּה עַל יְדֵי כָּל זֶה נִטְהַר לְגַמְרֵי מִזֶּה הִנְגַע וְגַם מִזֶּה הָעוֹן, כִּי עַל הָעֶבֶר נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּעִנְשׁוֹ וּבְזִיווֹנוֹ, וְעַל לְהֵבֵא הִיָּה נִזְהָר מֵעֲצָמוֹ בְּכָל כַּחוֹתָיו, שְׁלֵא לְבוֹא עוֹד לָזֶה הַחֲטָא.

שנה פשוטה כ"ט תשרי | שנה מעוברת ז' חשוון

וְהִנֵּה כָּל זֶה הִיָּה, בְּזִמְנֵי שֶׁהִיָּה הַמְקַדֵּשׁ קַיָּם, מָה שְׁאִין כֵּן עָמָה, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, שְׁאִין לָנוּ לֹא מְקַדֵּשׁ וְלֹא קַרְבָּנוֹת וְלֹא כֹהֵן מְטַהֵר, אִם הִיָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא אֶת הַנְּגָעִים עַל גּוֹפוֹ, הִיָּה נִשְׁאַר בְּטַמְאָתוֹ לְעַד, וְלֹא הִיָּה אֶפְשָׁר לוֹ לְהִנְקוֹת מִזֶּה, עַל כֵּן נִשְׁאַרָה טַמְאָת הַנְּגַע שְׁבֵא עַל יְדֵי חֲטָא זֶה, דְּבוּקָה וְכַּבְּנִפְשׁוֹ וְאִין בּוֹלְטָת עַל גּוֹפוֹ מִבַּחוּץ. וְזֶהוּ כּוֹנֵן הַמְדַרְשׁ [הוֹבָא בְּיַלְקוּט פְּרֻשַׁת מְצַרַע (פְּרֻשָׁה טוֹ אוֹת ב) בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק] "שִׁמְרֵי פִּי וּלְשׁוֹנוֹ שִׁמְרֵי מְצָרֹת נִפְשׁוֹ", מְצָרַע נִפְשׁוֹ, כִּי הִנְגַע וְהִצְרַעַת דְּבוּקָה בְּנִפְשׁוֹ.

עַל כֵּן הָאָדָם הַמְרַגֵּל בְּחֲטָא זֶה, חַס וְשְׁלוֹם, צָרִיךְ לְהִתְאָוֵן תָּמִיד עַל נִפְשׁוֹ, כִּי אִף שֶׁמִּחֲפָה עָלָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאִינוּ מְרָאָה קָלוֹנוֹ לְכָל, עַל כָּל פְּנִים אַחַר פְּטִירָתוֹ, שֶׁתִּצָּא הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוֹף, תִּתְגַּלֶּה זִמְמַת צָרְעוֹתוֹ לְעֵינָי הַכֹּל, וְכָל עוֹד שֶׁתִּהְיֶה דְּבוּקָה חֲלָאֵת הַזֶּהמָא הַזֶּה בְּנִפְשׁוֹ, בְּוִדְאֵי לֹא יְבוֹא מְנַגַע בְּהִיכָל ה' בְּגַן עֵדֶן, וְיִצְטָרֵךְ לִישֵׁב בְּרֵד לְמַעְלָה חוּץ לַמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַקְּלָפוֹת וְהַחִיצוֹנִים, אִם לֹא עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה כְּרָאוּי.

ואולך אותו ככל ארץ כנען

ההכנעה, תנאי לירושת הארץ
 "ארץ כנען" אמר מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל, מלשון הכנעה. התנאי לירושת הארץ היא ההכנעה והענוה, והידיעה שהכל מה', מידו ומכחו. והו' שנאמר "כי תבא אל ארץ כנען - אשר אני נותן לכם לאחוזתה", אם תהיו אחוזים במדת ההכנעה, אזי אתן לכם את הארץ לאחוזתה, מכיון שאתם יודעים כי אני הוא הנותן. אבל ברגע שתחשבו שזו ארץ אחוזתכם, שלכם ומכוחכם - אזי "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" (ויקרא יד. לג) ותאלצו לנתוח את הבית, חלילה וחס...

14

ב

ל

6

2

15

י"ג
 י"ד
 י"ה

9